

m y ś l t e o l o g i c z n a

HENRYK PIETRAS SJ

ESCHATOLOGIA
KOŚCIOŁA
PIERWSZYCH
CZTERECH WIEKÓW

Wydawnictwo WAM
Kraków 2007

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	5
Rozdział I	
ESCHATOLOGIA ŻYDOWSKA W CZASACH JEZUSA	7
1. Założenia wstępne	7
2. Nagroda po śmierci	8
a) Odplata po śmierci według esseńczyków	8
b) Szeol w etiopskiej Księdze Henocha	10
c) Miejsca przygotowane dla ludzi w trzecim niebie według słowiańskiej Księgi Henocha (2 Hen 8-10)10	13
d) Nagroda i kara po śmierci	14
3. Oczekiwanie na Mesjasza13	15
a) Przyjście Mesjasza według IV Księgi Ezdrasza	16
b) Dwa wyobrażenia Mesjasza w czasach Jezusa	17
Rozdział II	
„PIERWSZY MILLENARYZM” WEDŁUG APOKALIPSY ŚW. JANA (Ap 20)	24
1. Zagadnienia wstępne	24
2. Millenaryzm według Ap 20	27
Rozdział III	
„JUŻ I JESZCZE NIE” WEDŁUG OJCÓW APOSTOLSKICH	31
1. Zbawienie wybranych	32
2. Modlitwa za zmarłych	35
3. Wieczny szabat	37
Rozdział IV	
„ZSTĄPIENIE DO PIEKIEŁ”	42
1. Świadectwa biblijne	42
2. Świadectwa apokryfów	44
3. Świadectwa starożytnych pisarzy chrześcijańskich	48
Rozdział V	
ŻYCIE PO ŚMIERCI A DUALIZM ANTROPOLOGICZNY	52
1. W greckich pismach przedchrześcijańskich	53
2. U apologetów II wieku (Ps. Justyn i Atenagoras)	55
3. U Ireneusza z Lyonu	60

Rozdział VI

„DRUGI MILLENARYZM”	63
1. Ireneusz z Lyonu	63
2. Tertulian	73
a) cielesność duszy	74
b) zmartwychwstanie zależne od zasług	76
c) Sąd	78

Rozdział VII

TEMATY ORYGENESOWSKIE	83
1. Krytyka „materializmu”	86
2. Pierwsze zmartwychwstanie 107	89
3. Szkoła dusz	91
4. Seria światów	95
5. Sąd	98
6. „Drugie zmartwychwstanie”	100
7. Apokatastasis	105

Rozdział VIII

POWSZECHNE ZBAWIENIE WEDŁUG GRZEGORZA Z NYSSY (330-394)	109
1. Natura krainy umarłych	110
2. Apokatastasis – powrót do stanu pierwotnego	112

Rozdział IX

AUGUSTYN Z HIPPONY (354-430) I ZBAWIENIE PRZEZNACZONYCH	117
1. Millenaryzm	118
2. Zmartwychwstałe ciała	123
3. Los potępionych	125
4. Niemożliwość apokatastazy	127
5. Najwyższe szczęście	129
6. Różnice kar: dzieci nieochrzczone	131

ZAKOŃCZENIE	133

BIBLIOGRAFIA	136

INDEKS BIBLIJNY	148

INDEKS CYTOWANYCH ŹRÓDEŁ	151

Polecamy książki wydane w serii „Źródeł Myśli Teologicznej”

1. Orygenes, *O zasadach*, 1996
2. Św. Atanazy, *Listy do Serapiona*, 1996
3. Pamfil, *Obrona Orygenesesa*, Rufin, *O sfalszowaniu pism Orygenesesa*, 1996
4. *Trójca Święta*. Tertulian, *Przeciw Prakseaszowi*, Hipolit, *Przeciw Noetosowi*, 1997
5. Teodeoret z Cyru, *Komentarz do Listu św. Pawła Apostoła do Rzymian*, 1997
6. Orygenes, *Korespondencja*, 1997
7. Ireneusz z Lyonu, *Wykład nauki apostoelskiej*, 1997
8. Św. Hieronim, *Komentarz do Księgi Jonasza*, 1998
9. Teodoret z Cyru, *Komentarz do I i II Listu do Koryntian*, 1998
10. Orygenes, *Komentarz do Ewangelii według Mateusza*, cz. 1, 1998
11. Grzegorz Cudotwórca, *Mowa na cześć Orygenesesa*, 1998
12. Grzech pierwotny. Augustyn, *Proces Pelagiusza*, 1999
13. Mariusz Wiktoryn, *Dzieła egzegetyczne*, 1999
14. Teodoret z Cyru, *Komentarz do listów do Galatów, Efezjan, Filipian i Kolosan*, 1999
15. Pelagiusz, *Komentarz do Listu św. Pawła do Rzymian*, 1999
16. Orygenes, *Homilie o Księgach Izajasza i Ezechiela*, 2000
17. Demonologia w nauce Ojców Kościoła. Hipolit, *O antychryście*, 2000
18. Św. Jan Chryzostom, *Homilie na Ewangelię wg św. Mateusza*, (cz. 1; hom. 1-40), 2000
19. Ambrozjaster, *Komentarz do Listu św. Pawła do Rzymian*, 2000
20. Teodoret z Cyru, *Komentarz do Listów do Tes., Tym., Tyt., Filem. i Hebr.*, 2001
21. Św. Grzegorz z Nyssy, *Drobne pisma trynitarne*, 2001
22. Klemens Aleksandryjski, *Wypisy z Theodota*, 2001
23. Św. Jan Chryzostom, *Homilie na Ewangelię wg św. Mateusza*, (cz. 2; homilie 41-90), 2001
24. *Dokumenty Soborów Powszechnych*, tom I, 2001
25. Orygenes, *Komentarz do Ewangelii według Mateusza* (cz. 2), 2002
26. *Dokumenty Soborów Powszechnych*, tom II, 2002
27. Orygenes, *Komentarz do Ewangelii według św. Jana*, 2003
28. Ambrozjaster, Hieronim, Pelagiusz, *Komentarze do Listu do Tytusa*, 2003
29. Rufin z Akwilei, *Obrona przed zarzutami Hieronima*, 2003
30. *Dokumenty Soborów Powszechnych*, tom III, 2003
31. Św. Ambroży, *Wyjaśnienie symbolu. O tajemnicach. O sakramentach*, 2004
32. Orygenes – Hieronim, *Homilie o Księdze Psalmów*, 2004
33. *Dokumenty Soborów Powszechnych*, tom IV, 2004
34. Grzegorz z Nyssy, *Homilie do błogosławieństw*, 2005
35. Nowacjan, *O Trójcy Świętej*, 2005
36. *Korespondencja między chrześcijaninem a muzułmaninem*, 2005
37. *Dokumenty synodów od 50 do 381 roku*, (*Synody i Kolekcje Praw*, tom I), 2006
38. Augustyn z Hippony, *O chrzcie*, 2006
39. Grzegorz z Nyssy, *O stworzeniu człowieka*, 2006
40. Aureliusz Prudencjusz Klemens, *Wieniec męczeńskie*, 2006
41. Św. Jan Chryzostom, *Mowy przeciwko judaizantom i Żydom. Przeciwno Żydom i Hellenom*, 2007
42. *Konstytucje apostoelskie*, (*Synody i Kolekcje Praw*, tom II), 2007